

2. Науково-методичні рекомендації по діагностиці навколишнього середовища регіону : препринтне видання / Інститут економіко-правових досліджень НАН України. — Донецьк, 2011. — 23 с.

3. Герасимчук З. В. Екологічна безпека регіону : діагностика та механізм забезпечення : монографія / З. В. Герасимчук, А. О. Олексюк. — Луцьк : Надстир'я, 2007. — 280 с.

4. Агаркова Н. В. Регіональний вимір екологічної безпеки України з урахуванням загроз виникнення техногенних і природних катастроф : монографія / Н. В. Агаркова, А. Б. Качинський. — К. : Національний інститут стратегічних досліджень. — Серія «Екологічна безпека». — Випуск 2. — 1996. — 74 с.

Надійшла до редакції 18.08.2011 р.

УДК 332.12

О. Ю. Кудріна,

*канд. екон. наук,
доцент,*

*Луганський національний
університет ім. Тараса Шевченка*

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ*

Економіка України переживає непростий період відновлення після дестабілізуючого впливу кризи, в якому формування нових механізмів модернізації економіки повинне відбуватися на тлі стабільного економічного розвитку усєї соціально-економічної структури регіонів. Гостроту проблемі стійкого розвитку України надає формування багатьох дестабілізуючих розвиток економіки чинників: нестійкість стала характерною рисою функціонування економічних систем усіх рівнів, посилюється дезінтеграція і поляризація регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку. При цьому відсутнє адекватне цим процесам інституціонально-правове середовище, що сприяє забезпеченню економічної безпеки й ефективному управлінню стійким розвитком підсистем національної економіки.

Поняття стійкого розвитку вперше увійшло до міжнародного ужитку в 1987 р. після публікації і схвалення Генеральною асамблеєю ООН доповіді Комісії з довкілля і розвитку, очолюваної прем'єр-міністром Норвегії Гру-Харлем Брутландом.

У середині 70-х років ХХ ст. Програмою ООН з довкілля була сформульована концепція і поняття «Розвиток без руйнування». Надалі на зміну їй прийшла концепція «екорозвитку» екологічно прийнятний розвиток або розвиток, який прагне завдати найменшої негативної дії довкіллю і, отже, найменший екологічний збиток [1].

На початку 90-х років її змінила концепція «стійкого розвитку». За визначенням Комісії ООН

зі сталого розвитку, його мета — задовольняти потреби сучасного суспільства, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Теорія стійкого розвитку є альтернативою парадигмі економічного зростання, яка ігнорує екологічну небезпеку від розвитку за екстенсивною моделлю.

У змісті терміну виділені два імператива: імператив екологічної стійкості й імператив соціально-економічної стійкості.

В одній із доповідей ЮНЕСКО основні завдання стійкого розвитку характеризуються таким чином: підвищення економічного зростання; охорона довкілля у плані відновлення стійких природних екосистем; досягнення соціальної справедливості.

Термін «стійкий розвиток» викликає суперечки в науковій літературі. Його англійський оригінал (sustainable development) піддається критиці як словосполучення, сумнівне з точки зору формальної логіки. Навіть у звичайній мові поняття «розвиток» несе з собою енергію, означає зміни, тоді як поняття «стійкий» несе в собі сенс незмінності і збереження.

Однак справа не в перекладі, а в тому, як ми розуміємо цей термін.

Термін «sustainable development» (стійкий розвиток) застосовується для характеристики типу економічного розвитку, що забезпечує екологічну безпеку, відтворюваність обмежених ресурсів і якість економічного зростання (наприклад, справедливий розподіл доходів).

* Точка зрення автора не совпадає с мнением редакции.

В економічній літературі існує думка, що стійке зростання економіки означає чітко виражений вектор зростання в межах певних коливань у його темпах, що мають позитивні значення, а стійкий розвиток економіки припускає не лише позитивні значення зростання економіки, але і нульові, мінусові значення, які, проте, повинні перекиватися позитивними значеннями економічного зростання. Тобто відмінність між стійким зростанням економіки і її стійким розвитком полягає в тому, що при стійкому розвитку економіки допускаються нульові й мінусові значення зростання економіки, амплітуда ростових коливань тут значно більше, чим це має місце при стійкому зростанні. Очевидно, що стійке зростання економіки, яке покладено в основу стійкого розвитку, може здійснюватися лише дискретно. Тому через певний проміжок часу стійке зростання економіки трансформується у її стійкий розвиток, тобто розвиток, що супроводжується певними періодичними перервами у плюсовому зростанні економіки. Але вектор руху економіки за досить тривалий період часу, незважаючи на негативні й нульові девіації, матиме в цілому позитивну спрямованість [2].

Парадигма стійкого розвитку, що припускає динамічний процес послідовних позитивних змін, що забезпечують збалансованість економічного, соціального й екологічного аспектів життя суспільства, повинна бути в основі формування підходів вирішення масштабних проблем територіальних утворень. Пріоритетним підходом у здійсненні реформ на рівні регіону має бути переконання, що слід відмовитися від території ототожнення економічного розвитку регіону саме з його господарським розвитком. Не можна вважати регіон таким, що стійко розвивається, лише за ознакою підвищення господарських показників. Стійкий розвиток регіону має бути націлений на досягнення високої якості життя при позитивній динаміці комплексу різних показників. У цілому можна говорити про загальну вимогу збалансованого, безпечного й ефективного розвитку, що забезпечує досягнення намічених цілей і пріоритетів соціального, екологічного й економічного характеру.

На сьогоднішньому етапі розвитку нашої країни концепція «стійкого розвитку» є найбільш актуальною, оскільки в сучасній економіці роль регіонів як суб'єктів економічної діяльності постійно зростає через їх нелінійний, асиметричний, хвильовий і циклічний характер. Зміни в економіці, які супроводжувалися скороченням обсягів промислового виробництва, падінням життєвого рівня значної частини населення, критичним зниженням ефективності національної економіки, вплинули на весь економічний простір господарських систем регіонів, в яких були підірвані основи розширеного відтворення,

сформувалися численні дестабілізуючі розвиток чинники. Нестійкість стала характерною рисою їх стану.

Осмилення проблем регіонального розвитку почалося після набуття регіональними системами економічної самостійності в умовах ринку.

Стійкий розвиток регіону — це комплексний процес, що веде до вирішення проблем населення на регіональному рівні, до підвищення умов життя мешканців регіону шляхом досягнення збалансованості соціально-економічного й екологічного розвитку, здійснюваного на основі раціонального використання усього ресурсного потенціалу регіону, включаючи географічні особливості, а також особливості економіки, інфраструктури, промисловості і потенційних можливостей окремих міст, що відносяться до цього регіону.

Регіональна модель стійкого розвитку повинна будуватися з урахуванням наступних положень:

тільки економічне зростання і розвиток усіх регіонів з опорою на власні сили можуть реально ослабити регіональну асиметрію;

потрібен розумний компроміс між підтримкою депресивних регіонів і створенням умов для розвитку інших регіонів;

державна повинна підтримувати не лише депресивні, але і розвинені регіони, інвестиції в економіку яких виявляються високоефективними;

допомога відсталім регіонам повинна виходити з критерію економічної ефективності з урахуванням забезпечення соціальної справедливості.

Таким чином, забезпечити стійкий розвиток економіки на макрорівні можливо за умови реалізації такого механізму управління економікою регіону, в основі якого покладено надання усім територіям рівних можливостей для досягнення в них рівноцінних умов життя і праці, а також збалансування рівнів їх соціально-економічного розвитку. Отже, регіональна політика, що забезпечує стійкий розвиток, повинна будуватися на основі взаємообумовленого поєднання трьох сфер: економічної, соціальної й екологічної.

Економічна сфера регіональної політики враховує підвищення ефективності виробництва на території регіону з урахуванням природно-ресурсного потенціалу, фінансових і матеріальних ресурсів, розвиток і підтримку малого та середнього бізнесу, експорту, інвестиційної активності та ін. Головною метою регіональної соціальної політики є підвищення рівня життя населення та забезпечення його зайнятості. Соціальні компоненти регіональної політики мають бути спрямовані на соціальний захист і підтримку населення, розвиток і утримання у відповідному стані об'єктів соціальної інфраструктури. Основними напрямками екологічної сфери регіональної політики повинні стати екологічно обґрунтоване і безпечне розміщення продуктивних сил; раціо-

нальне використання природних ресурсів; забезпечення природного розвитку екосистем, збереження і відновлення природних комплексів при рішенні територіальних проблем; вдосконалення управління у сфері охорони довкілля і природокористування [3].

Ефективне управління будь-якою соціально-економічною системою неможливе без використання комплексу показників, що всебічно відбивають цілі й завдання управління, дозволяють перевірити міру досяжності цілей, оцінити якість як окремих управлінських дій і заходів, так і усєї системи управління в цілому.

Важливим методичним елементом переходу до системи управління регіоном на принципах стійкого розвитку є розробка і втілення комплексної системи показників оцінки його розвитку, адекватної новим цілям і завданням. Однак перевірка практичної застосовності ряду зарубіжних і вітчизняних методик оцінки стійкого розвитку регіону показала їхню невідповідність вимогам і задачам стратегічного управління регіональним розвитком у сучасних умовах. Тому на основі розробленої багатофакторної моделі соціально-економічного розвитку регіону була розроблена й обґрунтована комплексна система показників стійкого розвитку регіону з врахуванням української специфіки (рис. 1).

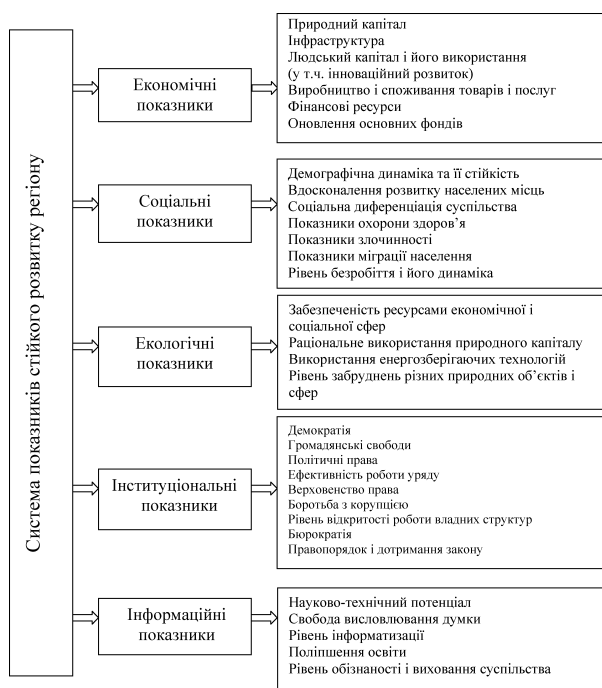

Рис. 1. Система показників стійкого розвитку регіону

При побудові системи показників було враховано те, що українські регіони є складною багато-рівневою структурою, яка має свою внутрішню динаміку, але в той же час є важливою складовою на-

ціональної економіки. Для українських регіонів характерна наявність великого числа різноманітних зв'язків, поєднання економічного, соціального, екологічного, інформаційного та інших елементів, циркуляція великих фінансових, матеріальних та інформаційних потоків. В Україні ключовими є проблеми економічної самостійності, безпеки і стійкого розвитку регіонів.

Перевагою цієї системи показників є те, що вона може бути застосована і до соціально-економічних систем більш високого (держава) або нижчого (регіон) ієрархічного рівня.

Економіка регіону є відкритою системою, що має як внутрішній, так і зовнішній вплив. До зовнішніх чинників стійкого розвитку, не залежних від дій регіональних органів влади, відносяться законодавча і нормативно-правова система, політична і економічна стабільність у країні, підтримка і сприяння з боку держави в активізації інноваційної й інвестиційної діяльності, а також цінова, податкова і кредитна політика, рівень науково-технічного прогресу та ін. До внутрішніх чинників відносяться географічне положення, міра замкнутості економіки, міжсекторальні зв'язки місцевої соціально-економічної системи, наявність правового поля, адміністративні та інформаційні можливості, історичні та культурні особливості регіону та таке інше [4].

Система управління регіоном, яка заснована на принципах стійкого розвитку, має бути постійно націлена на пошук балансу на усіх рівнях ухвалення рішень. Необхідно постійно спостерігати і враховувати те, яка управлінська і господарська діяльність веде до збалансованого стану регіональної екосистеми, а яка виводить її зі збалансованого стану.

Зрештою, увесь механізм реалізації моделі ефективного функціонування регіональних систем має бути підпорядкований підвищенню добробуту усього населення на основі стійкого економічного розвитку країни при об'єднанні зусиль усіх регіонів. Тобто механізм повинен забезпечувати збалансований регіональний розвиток, що гарантує певну якість життя незалежно від території проживання, а також повинен передбачати вирівнювання міжрегіональних відмінностей у доходах населення, рівнів безробіття, соціальної інфраструктури, транспортної мережі, комунікацій, стану довкілля та ін.

Отже, поняття «стійкий розвиток» дуже динамічно, а основними формами стійкого розвитку регіону можуть бути:

абсолютно стійкий розвиток, який досягається за відсутності будь-яких відхилень від заданих параметрів;

фактичний розвиток — все те, що досягнуто в минулому періоді під впливом реальних чинників на цьому рівні використання наявного виробничо-економічного потенціалу в регіоні.

Виходячи з цього, зафіксувати загальне уявлення про стійкий розвиток регіону можна тільки на концептуальному рівні. Сам же процес переходу на модель такого розвитку буде в певному значенні перманентним, і, по суті, повинен забезпечувати безперервний перехід від однієї версії моделі до іншої. При цьому розвиток суспільства за кожною з цих версій буде процесом стійкого розвитку, що задовольняє вимогам поточного періоду і дає можливість розвитку в майбутньому.

Очевидно, що єдиної, обов'язкової для усіх регіонів форми стійкого розвитку бути не може. Можна лише говорити про розробку заходів, що допомагають забезпечити досягнення певної проміжної мети, яка може уточнюватися та видозмінюватися у процесі модернізації економіки усієї країни і суспільства в цілому.

Розробка подібних моделей, а найголовніше — впровадження їх в життя, є насущною необхідністю. Статистика за 2008–2011 рр. свідчить, що в цілому ситуація для стійкого розвитку регіонів змінилася в гіршу сторону. Серед основних негативних тенденцій, що перешкоджають досягненню стійкого розвитку регіонів, можна виділити:

збільшення тенденції дешевого імпорту продуктів харчування в центральні регіони на тлі посилення використання сировинних ресурсів північних регіонів і експорту продукції першого переділу;

загострення проблем забезпечення продовольством, яка може бути вирішена тільки за рахунок зовнішньої торгівлі інноваційною продукцією з високою долею ПДВ;

мінімізацію промислового виробництва в центральних регіонах і падіння життєвого рівня на усій території країни;

зростання соціальної нерівності між населенням регіону та населенням країни в цілому;

зниження якості освіти та охорони здоров'я;

погіршення екологічного стану довкілля на тлі зменшення фінансування охорони довкілля.

В умовах, що склалися на сьогодні в нашій країні, модель стійкого розвитку повинна мати мету досягнення взаємозв'язаних цілей соціальної, економічної і екологічної стійкості в регіоні як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Забезпечення регіонального розвитку в умовах впливу на соціально-економічні процеси погано прогнозованих зовнішніх і внутрішніх чинників, викликаних наслідками світової фінансової кризи, обумовлює кардинальний перегляд шляхів досягнення стратегічних цілей. На передній план виходить завдання забезпечення стійкості як окремих підприємств, галузей, так і територіальних адміністративних одиниць. Зміна зовнішніх і внутрішніх складових при збереженні

здатності утримувати якісні параметри і можливості реалізації наявного потенціалу, складають стійкий розвиток економіки регіону.

В умовах скорочення фінансових ресурсів, викликаного падінням виробництва, зменшенням податкових надходжень, послабленням інвестиційної активності держави і приватних бізнес-структур, регіональні органи влади вимушені звертатися до пошуку алгоритмів забезпечення стійкого розвитку, однією з умов досягнення якого є поєднання економічних і організаційно-управлінських методів, здатних у сукупності максимально враховувати можливі ризики і визначати шляхи найбільш ефективної реалізації цільових регіональних програм.

Одним із напрямів досягнення стійкого економічного розвитку регіону є формування цілісної моделі управління, що дозволяє оцінювати кількісні і якісні показники державного регулювання, та має своєю метою зростання соціально-економічних параметрів, поліпшення демографічних і екологічних показників, підвищення якості життя населення регіону, підвищення продуктивності галузей виробництва і соціальної сфери, інфраструктури та ін.

У зв'язку з цим дослідження теоретичних і практичних аспектів формування і підтримки стійкого соціально-економічного розвитку економіки регіону набуває надзвичайно важливого значення, що і зумовило актуальність обраного дослідження.

Значний вклад у дослідження проблем стійкого розвитку економіки внесли роботи вітчизняних і зарубіжних вчених: Р. Акоффа [5], О. Віханського [6], А. Гранберга [7], П. Друкера [8], Ф. Котлера [9], М. Портера [10], Р. Фатхутдінова [11] та ін.

Умови і шляхи забезпечення стійкого розвитку економіки на рівні регіону містяться в роботах О. І. Амоші [12], А. Є. Воронкової [13], З. В. Герасимчука [2], Ю. О. Куца, В. В. Мамонової [14], Л. Г. Мельника [3], В. І. Павлова [15], В. Г. Поліщука [16] та ін.

Незважаючи на детальні дослідження проблем економічної стійкості різних господарюючих суб'єктів, регіональна специфіка стійкого економічного розвитку залишається не до кінця вивченою. Вимагають додаткових досліджень питання формування цілісної моделі стійкого розвитку економіки конкретних регіонів держави.

Метою статті є обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій з формування моделі стійкого розвитку економіки регіону.

В умовах становлення і розвитку ринкових стосунків для наукового обґрунтування економічних реформ особливого значення набуває регіональна економіка — галузь наукових знань про розміщення продуктивних сил, соціально-економічні процеси в тісній зв'язці з природно-економічними умовами на окремих адміністративних територіях країни.

Під регіоном розуміється специфічна підсистема народного господарства, що формується на базі взаємодії галузевого і територіального розподілу праці, на ефективність функціонування якої впливає ряд чинників: розвиток нормативно-правової бази, що регулює питання, пов'язані з підвищенням інвестиційної привабливості регіону; стимулювання інноваційної діяльності; розвиток малого підприємництва та ін. При цьому з позиції системного підходу регіон можна розглядати як:

відносно відособлену відтворювальну систему;
відносно відособлену соціально-економічну систему;

підсистему господарських взаємозв'язків із іншими регіонами.

Таким чином, регіон є соціально-економічною просторовою цілісністю, що характеризується специфічною структурою виробництва, наявністю різних видів ресурсів, зосередженням робочих місць, морально-духовним життям людини з розрахунку на одиницю простору і часу, що має органи управління власною територією.

Досліджені проблеми, умови і тенденції негативного характеру в розвитку економіки нашої держави можуть бути скорочені або ж повністю усунені в результаті формування і реалізації моделі стійкого розвитку економіки на основі активізації інноваційного процесу за допомогою здійснення відповідної регіональної політики, що базується на системі теоретичних принципів при її розробці та реалізації на практиці.

Регіональна економіка базується на використанні наступних основних принципів:

1) моніторинг потреб населення регіону, стану і розвитку формованих ринків, сфер інтересів регіональних органів влади і підприємств;

2) формування і підтримка умов для оптимальної адаптації структури економіки регіону до внутрішніх і зовнішніх чинників;

3) активна реалізація регіональних інтересів;

4) активізація інноваційного процесу на основі формування і реалізації відповідної регіональної інноваційної політики (рис. 2).

В економіці нашої країни можна виявити такі негативні тенденції і процеси:

відсутність ефективної системи відтворення, коли основний об'єм ВВП забезпечується торгівлею сировинними ресурсами і посередницькою діяльністю;

зниження якості життя населення;

слабкий розвиток інноваційної економіки, що супроводжується повним матеріальним зносом виробничих потужностей традиційних галузей і сфер діяльності;

зростання цін, інфляція;

посилення соціальної диференціації суспільства;

недостатня підтримка науки й освіти та ін. (рис. 3).

Рис. 2. Основні принципи регіональної економіки

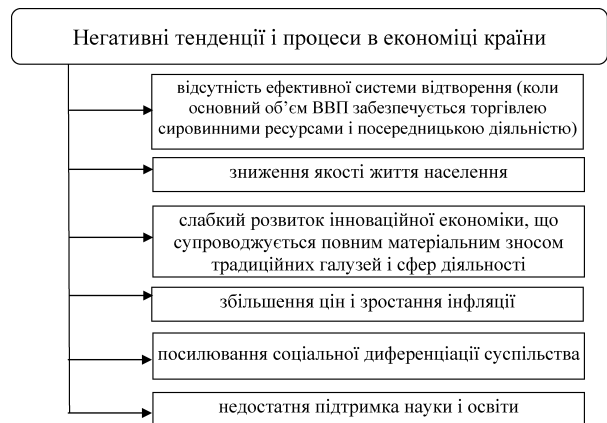

Рис. 3. Негативні тенденції і процеси в економіці країни

Тільки за допомогою скорочення зазначених негативних тенденцій і процесів можливі якісні зміни в системі відтворення, що забезпечить нову якість зростання економіки на різних рівнях управління.

Структурні перетворення економіки регіону щільно пов'язані з регіональними економічними реаліями. Обґрунтовані трансформації в управлінні розвитком регіону (розширення змісту поняття стійкого регіонального розвитку; орієнтація економічних стосунків з господарюючими одиницями регіону на усунення існуючих диспропорцій; збільшення масштабу повноважень регіональної влади; екологізація сфер життя і діяльності та ін.) сприяють спрямуванню регіональної економічної системи до стійкості.

Стійкий розвиток кожного регіону визначається не існуючими формами власності, а методами (алгоритмами) управління економічною системою, соціально-економічними стосунками, функціональним використанням регіональних переваг, визначенням технологій комбінування загальнонаціональних і регіональних інтересів. Усе це визначає розумну та дієву регіональну економічну політику з урахуванням особливостей кожного регіону, різних стартових умов входження на ринок, природно-ре-

сурсного і трудового потенціалу, екологічної обстановки і природних умов [15].

При розробці напрямів перетворень у рамках певної території необхідно зважати на специфіку конкретного регіону, що обумовлено наступними обставинами:

1. Економічна самостійність регіону не може бути абсолютною, оскільки регіональна економіка є підсистемою народного господарства і тому не може розглядатися як її ізольована частина. Про це свідчить факт, що державне бюджетне фінансування, як і раніше, залишається основним джерелом вступу фінансових ресурсів в економіку більшості регіонів.

2. На рівень розвитку регіону істотний вплив мають природно-кліматичні чинники (наявність корисних копалин та інших природних ресурсів, сприятливих умов географічного середовища і тому подібне) та екологічна обстановка.

3. Більшість регіонів є «вузькоспеціалізованими», тобто орієнтованими на ті або інші сфери народного господарства (у зв'язку з цим традиційно виділяються промислові регіони, аграрні, рекреаційні).

Таким чином, регіональна політика спирається на розвиток регіональної економіки, зміщення центру тяжіння від загальних територіальних питань на рівень регіону з позиції ефективного розвитку окремих районів, не порушуючи єдиного економічного простору держави.

В економічній системі, де територіальна адміністративна одиниця є об'єктом управлінської дії, а самі рішення приймаються на різних рівнях управління (державному та регіональному), гостру необхідність набуває єдність і суворість при районуванні країни та законодавчого закріплення статусу кожного рівня. При цьому характеристикою, за якою ту або іншу територію можна представити як відносно самостійну одиницю, є її соціально-економічна єдність з усією системою національної економіки, тобто економічні явища і процеси, що відбуваються в ній, повинні відбивати обумовлені закономірності громадського відтворення, сформовані під впливом взаємозв'язаних політичних, економічних, соціальних, екологічних, технологічних чинників [14].

Спрямування до стійкості обумовлює певні трансформації в управлінні розвитком регіону: по-перше, розширення змісту поняття стійкого регіонального розвитку; по-друге, економічні стосунки з господарюючими одиницями регіону мають бути орієнтовані на усунення існуючих диспропорцій; по-третє, збільшення масштабу повноважень регіональної влади, що дозволить розкрити нові можливості для участі регіонів в міжнародній взаємодії, у тому числі з проблем стійкого розвитку; по-четверте, в центрі уваги органів управління регіоном повинна знаходитися екологізація сфер

життя і діяльності; по-п'яте, вдосконалення форм і методів організаційного й управлінського впливу органів влади регіону, спрямоване на забезпечення стійкого розвитку і підвищення ефективності регіонального менеджменту.

Основні положення моделі стійкого розвитку економіки регіону включають: створення регіональної інноваційної системи і відповідної політики, що спирається на макроекономічну політику і законодавство, стратегічні цілі розвитку, створення науково-технологічних кластерів і так далі, які сприяють забезпеченню стабільного відтворення, примноженню виробничого, економічного, технічного, соціального, господарського, інноваційного, науково-освітнього і природно-ресурсного потенціалів регіону з метою переходу економіки регіону на новий рівень розвитку і підвищення його конкурентоспроможності.

Формування моделі стійкого розвитку регіону дозволить забезпечити в міру економічного зростання і розвитку послідовне рішення соціальних проблем регіону; зберегти і збільшити зайнятість працездатного населення; забезпечити приріст регіональної економіки; ліквідувати хаотичний потік інвестиційних ресурсів, що надходять з різних джерел, стимулювати збільшення податкових зборів на вирішення завдань економічного розвитку регіону та ін. (рис. 4).

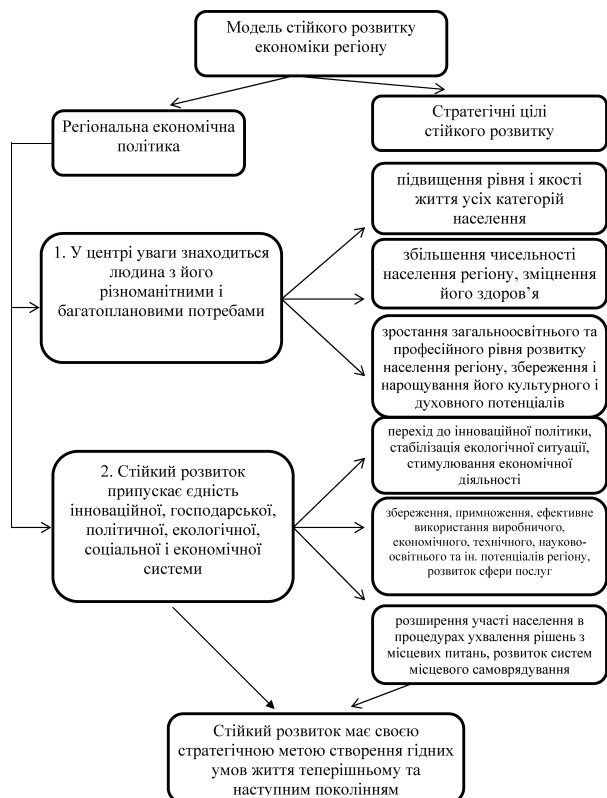

Рис. 4. Структурна схема моделі стійкого розвитку економіки регіону [17]

Інтеграція державної і регіональної складової дозволить сформувати інноваційну систему, що забезпечує стійкий розвиток економіки регіону.

Інноваційна система регіону представляє собою сукупність господарюючих суб'єктів, що взаємодіють у процесі виробництва, надання і споживання нового економічно вигідного знання, напрями діяльності якої визначаються економічною політикою, що проводиться і регламентуються відповідною нормативно-правовою базою. Основну мету створення регіональної інноваційної системи можна визначити як створення такої обстановки, яка сприяє стійкому розвитку економіки регіону на базі раціонального використання інтелектуального потенціалу, вироблення, поширення і надання нових знань. Для досягнення вказаної мети на початковому етапі необхідно розробити та законодавчо затвердити регіональну інноваційну політику, що передбачає пріоритетний розвиток науково-технологічних кластерів в регіоні, підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається, і послуг, що надаються.

При цьому особлива роль належить підтримці системи вищої освіти і вирішенню проблем залучення кваліфікованого персоналу, враховуючи молодь, в науку та господарство. Основними принципами формування інноваційної політики є: системний підхід; самостійне формування регіональних інноваційних систем, що зважають на специфіку територій, з подальшою інтеграцією в єдину систему; узгодженість регіональних і загальнодержавних пріоритетів; пріоритетний розвиток фундаментальної науки, вищої освіти і високотехнологічної промисловості; концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках з чітким визначенням джерел фінансування.

Принципове значення для вироблення і реалізації інноваційної політики регіону має та обставина, що з точки зору розвитку регіону науково-технічна діяльність ніколи не є самоціллю. Будь-який регіон, в першу чергу, зацікавлений в підйомі своєї економіки і рівня добробуту свого населення, а оскільки, на справжньому етапі, досягти цього практично неможливо без ефективного науково-технічного забезпечення, то виникає необхідність використання існуючого науково-технічного потенціалу в інтересах регіону, сполучення науково-технічної діяльності з проблемами соціально-економічного розвитку регіону, а також цілеспрямованого формування і розвитку науково-технічного потенціалу з урахуванням особливостей соціально-економічної політики регіону. Інакше кажучи, науково-технічна діяльність затребувана регіоном в тій мірі, в якій вона здатна внести вклад у вирішення завдань його соціально-економічного розвитку. Самостійно ж науково-технічна діяльність може розраховувати на підтримку регіону лише тоді, коли відчувається недостатність науково-

технічних знань і рішень для забезпечення розвитку економіки в регіоні і наукомісткої соціальної сфери, а через них — і усього регіону.

Виходячи з того, що фундаментальний регіональний інтерес полягає в забезпеченні стабільного відтворення і примноженні виробничого, економічного, технічного, соціального, господарського, інноваційного, науково-освітнього і природно-ресурсного потенціалів регіону, виявлення проблем соціально-економічного розвитку робиться відповідно до основних стратегічних цілей розвитку регіону: забезпечення соціального розвитку; оптимізація господарської структури регіону відносно типу розширеного відтворення (праце-, фондо-, ресурсозберігаючого), що забезпечує в регіоні максимальну економію громадської праці; формування інтенсивних зовнішньоекономічних і міжрегіональних зв'язків; послаблення негативних екологічних наслідків господарського освоєння і експлуатації території регіону; створення регіональної інноваційної системи на базі інноваційних циклів (рис. 5), необхідної для підтримки стійких темпів розвитку економіки регіону і забезпечення його конкурентоспроможності та ін.

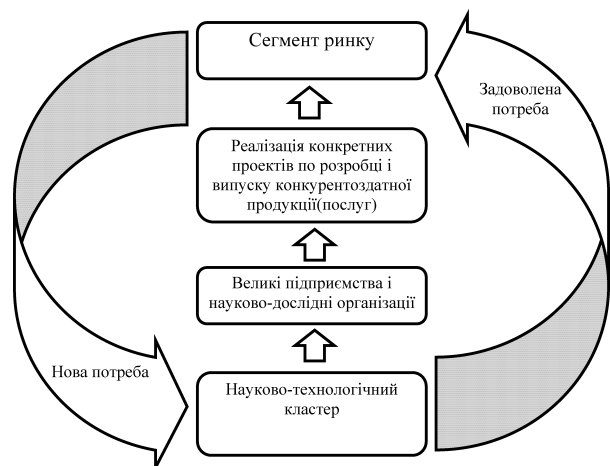

Рис. 5. Структура інноваційного циклу стійкого розвитку економіки регіону [10]

Оскільки ключовим завданням інноваційної системи регіону є забезпечення стійкого розвитку економіки регіону, то одним із підходів до формування структури є створення науково-технологічних кластерів, спрямованих на виділений сегмент ринку і послуг. Кластери доцільно формувати на базі великих підприємств або науково-дослідних організацій, що концентрують власні ресурси для виконання конкретних проектів по презентації та виведенню на ринок конкурентоздатної продукції (послуг). Подібне об'єднання на базі ефективної маркетингової політики дозволить залучити інвестиції, забезпечити регулярність замовлень, створити додаткові робочі місця та таке інше.

Висновки. Таким чином, досвід з досягнення стійкого розвитку економіки регіону порівняно невеликий. У той же час вже зараз є можливість проаналізувати отримані результати і внести необхідні корективи. Попри те, що до теперішнього часу стійкість ще не стала основою економічного розвитку регіонів, за останнє десятиліття створені реальні передумови до переходу на стійкий шлях економічного розвитку.

Список використаної літератури

1. Брутланд Г. Х. Наше общее будущее. Доклад Комиссии ООН по окружающей среде и развитию / Г. Х. Брутланд. 1987. — М.: Прогресс, 1988. — 150 с.
2. Герасимчук З. В. Політика розвитку проблемних регіонів: методологічні засади формування та реалізації: монографія / З. В. Герасимчук, В. Л. Галушак. — Луцьк: Надстир'я, 2006. — 248 с.
3. Основи стійкого розвитку: [навч. посіб.] / за заг. ред. Л. Г. Мельника. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. — 654 с.
4. Проблемы устойчивого экономического развития в условиях глобализации. В двух томах / ответ. ред. М. Б. Кенжегузин. Т. 1. — Алматы: ИЭ МОН РК, 2003. — 400 с.
5. Акофф, Р. Планирование будущего корпорации / Р. Акофф. — М.: Прогресс, 1985. — 327 с.
6. Виханский О. С. Стратегическое управление: учебник. Текст / О. С. Виханский. — М.: Гардарики, 1999. — 296 с.
7. Гранберг А. Г. Региональное развитие и опыт России и Европейского союза / А. Г. Гранберг. — М.: Экономика, 2000. — 435 с.
8. Друкер П. Ф. Практика менеджмента / П. Ф. Друкер. — М.: Вильямс, 2000. — 398 с.
9. Котлер Ф. Маркетинг мест. Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге / Ф. Котлер, К. Асплунд, И. Рейн, Д. Хайдер. — 2005. — 500 с.
10. Портер М. Э. Конкуренция / М. Э. Портер. — М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. — 654 с.
11. Фатхутдинов Р. А. Стратегический менеджмент: учебник для вузов / Р. А. Фатхутдинов. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1999. — 416 с.
12. Амоша О. І. Промисловість України: оцінка стану з наукової позиції та пропозиції щодо підвищення ефективності / О. І. Амоша // Економіка промисловості. — 2001. — № 2 (12). — С. 3–8.
13. Воронкова А. Е. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация / А. Е. Воронкова. — Луганск: ВНУ, 2000. — 315 с.
14. Сталій розвиток територіальної громади: управлінський аспект: [монографія] / за ред. Ю. О. Куца, В. В. Мамонової. — Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2008. — 335 с.
15. Павлов В. І. Економічний потенціал регіону: діагностика та реалізація: монографія / В. І. Павлов, С. О. Лукін. — Луцьк: Надстир'я, 2002. — 160 с.
16. Поліщук В. Г. Стратегія стимулювання сталого розвитку регіонів як основа реформування економіки України / В. Г. Поліщук // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації: мат. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів, 26–27 листоп. 2009 р. — Т. 3. — Д.: Біла К. О., 2009. — С. 66–69.
17. Магомедова Л. Г. Роль и место методов стратегического управления в обеспечении устойчивого развития региона / Л. Г. Магомедова // Экономический вестник Ростовского государственного университета (Тerra economics). — Ростов-на-Дону: Изд-во ЮФУ, 2009. — Т. 7. — С. 44–49.

Надійшла до редакції 04.11.2011 р.